

rukama. Srbi su na crnce gledali kao na ljude i ponašali se prema njima kao prema ljudima. Ne može, dakle biti nikakva opravdana prigovora Svetosavskom nacionalizmu, da je on uzak i isključiv.

4

Još manje može biti prigovora našem Svetosavskom nacionalizmu kao da je nesavremen. Ne čujemo li mi u naše vreme pokliče uzemljama Zapada: "Za nacionalizam!" "Za nacionalnu crkvu!" "Za nacionalnu radinost!" "Za nacionalnu kulturu!" i tako redom? No ono što je srpskom narodu stvorio Sveti Sava pre 700 godina mnogi pa i najkulturniji narodi Zapada još nisu postigli. Borba za nacionalnu crkvu, koja je osnov pravog, jevanđelskog i organskog nacionalizma "vodila se u Evropi kroz svih poslednjih 700 godina. I cilj te borbe još nije dostignut. I borba ta još nije svršena. Nema naroda u zapadnoj Evropi koji nije vodio borbu za nacionalnu crkvu, počev od Islanda pa do Karpata. To je bila krvava i dugotrajna borba. I veći deo istorije svih zapadnih naroda ispisan je krvlju u takozvanim verskim ratovima. A ti verski ratovi u osnovi su bili ratovi za nacionalnu crkvu. Jan Hus je na lomači izgoreo zato što je hteo nacionalnu crkvu u Češkoj. Ono što je Hus delovao perom, strašni Žiška je produžio mačem; no mač mu se slomio. I Češka je do danas ostala bez nacionalne crkve. Posle Svetskog Rata prvi rodoljubi češki, koji su i sada na vlasti, podržavali su pokret za stvaranje nacionalne češke crkve, no pokret je splasnuo, i od njega je ostalo samo golo ime. Holandija je bila nekad sva u crninu zavijena i krvlju oblivena u borbi za nacionalnu crkvu no svoju nacionalnu crkvu koja bi obuhvatila ceo holandski narod, nije izvojevala. Luter je svojom crkvenom bunom uspeo jedino da podeli nemački narod na dve polovine, gotovo ravne, no jednu nacionalnu crkvu nije mogao ustanoviti. Luterova buna stvorila je od Evrope ratno poprište, na kome se s prekidima ratovalo stolicima, no samo s delimičnim ili pogotovu nikakvim uspehom. Luterovu zamisao o stvaranju jedne nacionalne crkve u Nemačkoj u naše dane preduzeo je sadašnji Vođ nemačkog naroda. S teškom mukom, i još nesvršenom borbom, on je za poslednje dve godine donekle uspeo da samo od protestantskog dela